

**[331] Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite og finanskomiteen
Fellesmøte mandag den 20. desember 1971 kl. 15.00**

Møtet ble ledet av formannen i finanskomiteen, L a r s T. P l a t o u .

Fra den utvidede utenrikskomite møtte: P. Borten, K.M. Fredheim, K. Frydenlund, L. Granli, Guttorm Hansen (forfall), L. Korvald, Otto Lyng (forfall), Margith Munkebye, T. Oftedal, Erling Petersen, H. Hegtun (for Helge Seip), K. Willoch, B. Ingvaldsen, G.A. Larsen (forfall), Magnus Andersen, J. Østby (for J. Austrheim), I. Bakken, K.J. Brommeland, G. Garbo, Aase Lionæs, Sonja Ludvigsen, S. Stray, P. Thyness, I. Ulveseth (forfall) og A. Hagen (for J.A. Vikan).

Fra finanskomiteen møtte: L.T. Platou, Arvid Johanson, B. Mørk Eidem, E. Ranheim, J. Støa (forfall), T. Gystad, E. Aarvik (forfall), O. Vattekar, A. Aune (forfall), Lisæth (forfall).

Fra Regjeringen møtte: Statsminister Trygve Bratteli, statsråd Christiansen, Finansdepartementet og statsråd Kleppe, Handelsdepartementet.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Direktør Knut Getz Wold, Norges Bank, og finansråd Eivind Erichsen, Finansdepartementet.

D a g s o r d e n :

Redegjørelse fra handelsministeren om valutasisuasjonen og vekslingskursene.

Fung. formann: Det som skal behandles, er den situasjon som er oppstått på valutasektoren, og jeg gir med en gang ordet til statsråd Kleppe.

Statsråd Kleppe: Når det gjelder den alminnelige bakgrunn for saken, viser jeg til den redegjørelse som jeg ga for komiteen for seks dager siden. Etter det møtet fikk man – samme dag faktisk – kommunikeet fra møtet på Azorene, hvor det viste seg at USA og Frankrike hadde nådd fram til en generell enighet om løsningen av det hovedproblemet man stod overfor. Ved åpningen av møtet i Washington ble det klart at denne enighet bl.a. omfattet en devaluering av dollaren i forhold til gull, i forhold til den tidligere gullpris, slik at gullprisen målt i dollar skulle stige fra 35 dollar til 38 dollar. Det innebar en devaluering av dollaren på 7,89 pst. Samtidig ble det enighet om at franske franc skulle bli [332] stående på den tidligere verdi, slik at den samme vektenhet i gull skulle fortsatt bli gjort gjeldende for franske franc. På møtet i Washington viste det seg også at engelskmennene sluttet seg til det standpunkt franskmennene hadde tatt. Det som ble resultatet av møtet er vel kjent i hovedtrekk, så jeg skal bare nevne enkelte ting som har særlig interesse for oss.

Ved siden av at amerikanske dollar ble devaluert med 7,89 pst., la svenske kroner og italienske lire seg 1 pst. under gullverdien, mens derimot belgiske franc og hollandske gylden ble revaluert med 2,76 pst. og tyske mark og sveitsiske franc med 4,51 pst., mens yen fikk en revaluering på 7,66 pst. Samtidig ble det enighet om

at svingningsmarginen omkring de nye sentralverdier skulle være $2\frac{1}{4}$ pst. mot tidligere 1 pst. Svingningene kan derved bli vesentlig større enn tidligere.

Man brukte uttrykket «sentralverdien», fordi formaliseringen av pariteten kan for endel lands vedkommende ta noen tid. Det gjelder bl.a. USA, hvor Kongressen må fatte vedtak om dette, og det kan først skje i januar-februar. Det er også meningen at Kongressen samtidig vil behandle endel av de handelspolitiske beslutninger som ble resultatet av drøftingene. Det var jo en pakkelsesløsning, som innebar at også 10 pst.-avgiften som amerikanerne innførte den 15. august, og andre beslektede tiltak vil falle bort – 10 pst.-avgiften allerede denne uken. Det var også enighet om at det skulle forhandles om en rekke andre handelspolitiske spørsmål, og man ble også enige om hovedtrekkene av prinsippene for dette.

Det kompromisset som ble inngått, må en hilse med stor glede fra norsk side. Det innebærer at en nå kan gå inn i en periode med langt større stabilitet når det gjelder valutakurser og også når det gjelder risikoen for handelspolitiske mottiltak. Det er klart at en økonomi som er så utadvendt som den norske, i høy grad er avhengig av at vi får en rimelig stabilitet på dette området, og vi har også hilst dette velkommen. Vi har også tidligere gitt uttrykk for at vi ønsket at man snarest mulig skulle komme fram til en enighet av den type som man nå er nådd fram til.

Det vi må ta stilling til, og som man nå har drøftet i forskjellige fora, bl.a. Regjeringen, er hvor den norske krone bør legges i dette mønsteret. I realiteten har man valget enten mellom å følge pundet, altså å legge seg på null i forhold til gull, eller å følge den svenske krone og legge seg på minus 1. Det er meget liten forskjell på disse to ting, så den økonomiske betydning av dette er begrenset.

I det møtet vi hadde med Rådet for internasjonalt økonomisk samarbeid – det var i formiddag, hvor de store organisasjonene var representert, ble det fra flere hold gitt uttrykk for at man i prinsippet gjerne ville ha en større devaluering – det gjaldt spesielt industrien og rederne. Fra Industriforbundets side ble det lagt vekt på den vanskelige situasjon særlig treforedlingsindustrien er oppe i for øyeblikket, men det gjaldt også endel andre bransjer. LO gikk prinsipielt inn for å følge Sverige, men kunne subsidiært sluttet seg til null-linjen. Arbeidsgiverforeningen gikk inn for å følge Sverige under henvisning til den situasjon industrien er oppe i for øyeblikket, mens derimot handelens organisasjoner gikk inn for nullprinsippet. Det gjaldt både Norges Handelsstands Forbund og NKL. Bankforeningens og forsikringsselskapenes representanter hellet nærmest til null-linjen – uten å ha noen særlig sterke standpunkter. Dette var i hovedtrekk det som kom fram fra næringsorganisasjonenes side på dette feltet.

[333] Jeg kan føye til at Hans Borgen ikke hadde hatt mulighet for å drøfte situasjonen med organisasjonene, men rent personlig hadde han mest sympati for å følge null-linjen, altså ikke å endre kursen.

Valutarådet har drøftet spørsmålet. Der ville man få undersøkt hva Sveriges og Danmarks standpunkt var før man tok endelig standpunkt, men det var også der flertall for – med fem mot to – at en skulle følge en parilinje. På bakgrunn av dette har jeg hatt kontakt med Sverige og Danmark, hvor man meget sterkt henstiller til oss å følge opp om den linjen som Sverige har valgt. De mener at det er meget

uheldig ut fra et nordisk synspunkt om Norge skulle ta et avvikende standpunkt – særlig siden dette økonomisk sett ikke har særlig stor betydning.

Derimot har Direksjonen i Norges Bank lagt vesentlig vekt på et annet synspunkt, nemlig at selve begrepet «devaluering» som kommer inn i denne forbindelse, vil ha uheldige virkninger og virke urimelig i forhold til de små utslag det her dreier seg om. Direksjonen har mot en stemme sluttet seg til en parilinjé. Denne ene var hr. Erling Petersen, som henviste til betydningen av nordisk samarbeid i denne sammenheng og gikk inn for å følge Sverige på dette punkt.

Regjeringen har deretter drøftet saken og har i første rekke veiet mot hverandre de rent psykologiske sidene av spørsmålet. Det er klart at det finnes andre sider også. Næringsinteressene peker øyensynlig overveiende i retning av å følge Sverige. Imidlertid er det også tale om en liten priseffekt. Man har regnet ut at det å følge Sverige vil innebære en øking av konsumprisindeksen på 0,1 pst. Men en bør også ta med i betraktningen at de nye verdiene er pariteter eller sentralverdier, og at man faktisk med de betydelige svingningsmarginer meget lett kan komme dit hen at utslagene blir så små at de neppe får særlig praktisk betydning.

Det som er viktigere etter vår oppfatning, er hvilken vekt man legger på på den ene side at selve begrepet «devaluering» som brukes i denne forbindelse, kan virke uheldig innad i Norge og også utad, og på den annen side hensynet til det nordiske samarbeidet. Regjeringen er kommet til – etter en vurdering av dette – at en bør la det siste veie tyngst, og innstiller på å følge Sverige i denne sak.

Jeg vil bare minne om at når man bruker ordet «devaluering», er det ikke i vanlig forstand. Det er ingen enkelt valuta som søker å finne et nytt leie, det dreier seg om en omsortering av valutaene generelt sett. Dette er en helt annen situasjon enn de situasjoner vi tidligere har hatt etter krigen, og en kan ikke bruke ordet «devaluering» på samme måte som man tidligere har brukt det. Rent faktisk sett: Om man veier kursendringene med den betydning de ulike valutaer har for Norge målt i forhold til utenrikshandelen i fjor uten skip, vil en få en faktisk revaluering om man følger pundet på 0,8 pst., og en faktisk devaluering om man følger Sverige på 0,2 pst. Men dette er så små tall at variasjonene av kursene innenfor svingningsfeltet gjør at det neppe har noen betydning.

En kan si at det å følge Sverige er den linjen som ligger nærmest den null-linjen vi har forsøkt å følge tidligere, nemlig ikke [334] å bevege oss ut av balanse i forhold til de andre valutaer. Det å følge pundet er muligens å avvike litt mer fra den, men forskjellen er så liten at den neppe kan brukes som argument i denne sammenheng.

Vår holdning til dette er i all fall at vi bør følge Sverige, og at det totalt sett vil være den gunstigste beslutning.

Formannen: Bare et spørsmål: Å følge Sverige, betyr det også å følge Danmark?

Statsråd Kleppe: Det innebærer å følge Danmark slik at det blir et felles skandinavisk standpunkt. Hvor Finland havner, er ennå ikke bestemt. Det er klart at

de vil måtte devaluere mer enn de andre land, at de vil havne nærmere dollaren. Hvor vidt de vil havne nøyaktig på dollaren, vet jeg ikke.

Direktør Getz Wold: Det er kommet telegram fra Finland i dette øyeblikk. De revaluerer i forhold til dollar med 2,44 pst., slik at dollarkursen blir 4,10 istedenfor 4,20. Altså sammenlignet med Sveriges ene blir det 5,6, men det er mindre enn USA's 7,49.

Kåre Willoch: Det er lett å si seg enig i at det ikke er store marginer vi har å diskutere. I utgangspunktet taler man om uforandret verdi av kronen. Hvis man skal ha uforandret verdi overfor den eneste verdimåler det ikke er tale om å veksle i, vil man da få forandring overfor de aller fleste andre. Dette begrep «uforandret verdi», slik man bruker det her, er jo i virkeligheten en slags binding til et bestemt ord som ikke innebærer noen praktisk realitet, men som selvfølgelig kan ha psykologiske virkninger. Hvor vidt det å løsrive seg fra dette ordet gull med 1 pst., vil ha psykologiske *skadevirkninger*, er jo et annet spørsmål enn å konstatere at det vil ha psykologiske virkninger. Også psykologien kan her virke i begge retninger.

Jeg vil for min del ved en samlet vurdering av dette forhold legge størst vekt på at den økonomiske situasjon i Norge etter min mening ikke tilsier noe som kan innebære nettorevaluering i forhold til et gjennomsnitt av de andre valutaer. Jeg synes et gjennomsnitt av de andre valutaer her må være et vel så nærliggende utgangspunkt som akkurat gull, som for vårt vedkommende nærmest har betydning som en referanse. Og dette gjennomsnittet av de andre valutaer kommer vi nærmest ved å følge det svenske standpunkt. Dertil kommer at det må være visse praktiske grunner, naturlige grunner, som taler for at man ikke skiller lag med de nordiske naboland, når det likevel dreier seg om så lite som dette. Alt i alt synes jeg således at det standpunkt Regjeringen er kommet frem til, virker vel overveiet.

Jeg må legge til at det er jo Regjeringens ansvar å treffe det endelige standpunkt her, vi har jo ikke hatt anledning til å drøfte dette med noen av de organisasjoner og råd som står til disposisjon for drøftelse. Men med dette forbehold vil jeg for min del si at det standpunkt Regjeringen har tatt, virker i og for seg naturlig.

[335] Johan Østby: Det var bare et forholdsvis kort spørsmål som muligens er perifert i denne forbindelse, muligens ikke. Jeg vil spørre handelsministeren om Regjeringen har hatt kontakter med Danmark, og gjennom det kunnet danne seg en oppfatning av hvor vidt danskene vil kunne tenke seg å omgjøre eller revurdere sin egen importavgift i forbindelse med dette vidtfaende oppgjør.

Statsråd Kleppe: Jeg har faktisk nevnt det spørsmålet i telefonsamtaler med økonomiminister Hækkerup, og jeg nevnte det også for finansminister Sträng da jeg snakket med ham på telefonen. Man har ikke fra svensk side reist spørsmålet, og Hækkerup svarte unnnvikende på dette. Han har i tidligere møte sagt at han håpet at man ikke ville bringe opp dette spørsmålet. Det var før det ble kjent at Amerikas

importavgift ble opphevet. Det er klart at Danmark vil komme i en annen situasjon nå når den amerikanske importavgift er falt bort, så det er rimelig å ta opp spørsmålet igjen med Danmark. Det er klart at det ikke er mulig å få svar på et slikt spørsmål over telefonen. Det må gjøres på annen måte. Men spørsmålet er allerede reist overfor danskene.

Kåre Willoch: Jeg hadde også på mitt ark det spørsmålet som hr. Østby meget fortjenestefullt reiste. Jeg vil gjerne støtte hr. Østbys synspunkt der. Jeg synes ikke dette spørsmålet bare bør nevnes over en telefonsamtale, men det bør gjøres en ganske kraftig henvendelse til Danmark med bakgrunn i denne situasjonen, med et krav om at importavgiften blir opphevet. En naturlig anledning vil være når nå den amerikanske importavgiften blir borte. Skal dette få den sterke effekt i retning av å forebygge eller i det minste begrense bruken av slike urimelige handelspolitiske virkemidler som det her dreier seg om, vil det være av stor betydning at danskene følger opp og avskaffer sin importavgift samtidig.

Formannen: Får jeg lov å spørre om én ting: Hvis man følger Regjeringens forslag her, hva blir da utgangspunktet for den nye sentralnoteringen eller den nye valutakursen i forhold til dollar.

Direktør Getz Wold: Det er 6,64 kr. pluss en del desimaler pr. dollar.

Formannen: Betyr avtalen i Washington også at vi kan svinge 2 ¼ pst. opp og ned fra 6,64?

Direktør Getz Wold: Ja.

Erling Petersen: Som vi nettopp hørte, er det i grunnen ikke berettiget å snakke om devaluering i denne henseende, av to grunner. For det første dreier det seg bare om 0,2 pst., og det er bare et tall man kan forstå når det står der, man kan ikke vurdere det ellers. Det annet er at det her foregår [336] i grunnen to justeringer. De 10 landene dette angår, har festet seg ved syv forskjellige pariteter, der man altså hadde anledning til å slutte seg til den ene eller den annen. For oss vil det bare være aktuelt enten å gå på Storbritannia-Frankrike, eller på Sverige, og som det ble nevnt, har jeg i direksjonen i Norges Bank gått inn for at vi skulle følge Sverige, dels fordi dette er et utslag av praktisk nordisk samarbeid. Det å splitte Norge og Skandinavia på dette område vil gjøre seg dårlig ute. Vi prøver jo å selge den ideen at vi har et spesielt behov for samarbeid i Norden og i Skandinavia. Hvis vi ikke kan bli enige på dette område, vil det jo bli et psykologisk minuspunkt.

En annen ting er at å gå på null-linjen i sentralverdien, ville si at man oppvurderte den norske krone, og jeg tror faktisk det ville være første gang i historien at et land med et ganske formidabelt løpende underskudd på betalingsbalansen, med en stor utenriksgjeld og med nokså dystre utsikter for en rekke eksportnæringer, revaluerte sin valuta uten å være nødt til å gjøre det – i det

hele tatt revaluerte uansett i hvilken forbindelse. Så jeg synes både hensynet til Norden og den realøkonomiske situasjon tilsier at av de to alternativer er det å følge den skandinaviske linje det som har de sterkeste argumenter for seg. Dessuten er det også det alternativ som ligger nærmest opp til den meget fornuftige linje vi har fulgt i denne flytende tiden, nemlig å prøve å holde oss på nullpunktet, slik at vi avbalanserer oppvurderinger og nedvurderinger av paritetene.

Arvid Johanson: Først et spørsmål: Det er så at vi har hatt flytende kurser gjennom mesteparten av dette året, særlig etter 15. august. Nå fikk vi referert endel tall fra handelsministeren over paritetsendringene. Hvordan er dette i forhold til det faktiske leie man har hatt for den norske krone siden begynnelsen av desember? Så vidt jeg skjønner er det ikke her særlig store avvik enten det gjelder dollar, D-mark eller hva det måtte være, slik at det i virkeligheten ikke er så stor forskjell i forhold til det faktiske leie man har hatt i det siste. Jeg ville sette pris på om handelsministeren kunne si noe om det.

For øvrig har jeg for min del ingen vanskeligheter med å slutte meg til den konklusjon Regjeringen er kommet til i valget mellom å følge pundet eller den svenske krone. Jeg synes for min del det er riktig å følge den svenske krone. Vi får da en felles opptreden av Sverige, Norge og Danmark, og når vi nå også har hørt at når det gjelder den finske mark har man foretatt en justering som er langt mindre enn man kunne vente, vil vel en ordning som den som Regjeringen her har konkludert med, være den rette.

Jeg legger videre vekt på noe av det hr. Erling Petersen har anført. I vår situasjon når det gjelder utenriksøkonomien og forholdene i den forbindelse, tror jeg alt tatt i betraktning at det vil være riktig at man her ikke går til en oppjustering vis-à-vis den svenske og danske valuta, men følger Sverige i dette tilfellet.

[337] Bernt Ingvaldsen: Når det gjelder valget mellom å følge England eller Sverige, er jeg også enig i at man følger Sverige.

Jeg hadde lyst til å reflektere litt videre når det gjelder vurderingen av vår krone fremover. Vurderer en situasjonen i øyeblikket, ser det ikke særlig hyggelig ut. Vi har hatt et meget stort underskudd på betalingsbalansen, en svær omkostningsstigning og et par drøye lønnsoppgjør – og får kanskje ett til. Jeg tror vi vil få vanskeligheter med vår konkurranseevne kanskje i sterkere grad enn hittil. Når man først vurderer situasjonen, tror jeg man skulle overveie om man kunne gå noe lenger, men jeg vil ikke foreslå det uten videre.

Det er her spørsmål om å følge Sverige ut fra det argument at vi skal følge Skandinavia. Finland går til en nedsettelse med 2,44 pst. Hvis Danmark beholder sin 10 pst.-importavgift, har det virkning helt generelt. Jeg vet ikke hva det i grunnen gir av utslag sammenliknet med en valutaendring, men la oss si at det tilsvarer 5 pst. eller der omkring. Da betyr jo argumentet om at vi følger Skandinavia hvis vi følger Sverige svært lite for oss.

For meg er det ganske vesentlig å få vite om Danmark vil beholde sin 10 pst.-avgift. I så fall kan man vel i grunnen regne med at Danmark i realiteten devaluerer sterkere enn det ser ut til.

Når man først holder på å diskutere valutakurser – det er ikke sikkert vi får anledning senere, vil jeg si at min oppfatning i øyeblikket er at vi burde i grunnen få en så stor reduksjon av vår kroneverdi som vi anstendigvis kunne få. Og da synes jeg det minste man kan gjøre, er å følge Sverige. Men jeg skulle gjerne høre hvilken vurdering man har av Danmarks stilling – hvis den foreligger.

Statsråd Kleppe: Når det gjelder hr. Arvid Johansons spørsmål om hvorledes dette forholder seg til de faktiske kurser vi har hatt i det siste, kan jeg si at om vi velger Sveriges veg, vil f.eks. D-marken være i omtrent samme stilling som før. Den vil altså ligge 6 pst. over, som den faktisk har gjort i den senere tid. Yen derimot vil ligge noe mer over. Den har hittil ligget ca. 6 pst. over den norske krone, og hvis vi følger Sveriges veg, vil yen komme til å ligge ca. 9 pst. over. På den annen side har pundet ligget litt under kronen. Nå kommer dets sentralverdi til å ligge 1 pst. over. Lire har ligget litt under kronen, og vil nå ligge på linje med kronen. Så det slår begge veger i dette bildet. Det er en av grunnene til at vi vil være nær nullpunktet, som vi har vært hele tiden, også etter den nye ordningen, selv om det relative forhold mellom ulike valutaer blir litt annerledes enn det har vært i høst.

Når det gjelder de forskjellige landenes stilling i dette bildet, må man forundre seg over to land, nemlig Storbritannia og Danmark. Når Danmark følger de øvrige nordiske land, skyldes det i første rekke ønsket om en felles nordisk linje. Men det å legge seg på minus 1 er ikke enkelt for Danmark med deres meget vanskelige utenriksøkonomi. Det har forundret oss at man har funnet det mulig å gå så pass langt på dansk side.

[338] Bernt Ingvaldsen: Hvordan er muligheten for at de opphever importavgiften?

Statsråd Kleppe: Det er klart at i en slik situasjon vil danskene være mer avhengig av importavgiften enn om de hadde valgt et lavere leie. Men på den annen side må vi regne med at Danmark på samme måte som Norge vil ha fordel av den gunstigere konjunkturutvikling som vi venter etter hvert vil bli følgen av mer stabile forhold, og de har på samme måte som oss fordel av at 10 pst.-avgiften faller bort på det amerikanske marked, så totalbildet må jo også for dem se noe lysere ut enn det gjorde i høst da de innførte avgiften.

Jeg regner ikke med en umiddelbar avskaffelse av avgiften, men man bør presse dem for å få avskaffet den tidligere og i raskere tempo enn de ellers hadde planlagt. Jeg tror det er en realistisk fremgangsmåte, og jeg tror de vil ha vanskeligheter med på kort varsel å finne et annet virkemiddel når de her ikke har brukt valutakursen.

At britene har lagt seg så pass høyt, er også egnet til å vekke noen forundring – med den vanskelige økonomi som Storbritannia har. De har tidligere brukt

devaluering som et meget omfattende virkemiddel til å løse økonomiske problemer. De har i høst satt i gang tiltak for å få brakt ned den meget store arbeidsløshet de har. Erfaringene tyder på at de vil få utenriksøkonomiske vansker hvis de lykkes i den saken. Det er en ulykke som har rammet Storbritannia i de senere år, at når de greier å holde arbeidsløsheten nede og holde rimelig vekstrate, får de utenriksøkonomiske problemer, og når de så i sin tur søker å løse disse problemer, vil arbeidsløsheten stige og vekstraten synke. Om man ser litt fremover, kan man tenke seg muligheten i all fall av at britene vil ha visse vansker med å holde denne kursen. Det vil lettere komme til uttrykk med et system med større svingningsmargin fordi kursen vil legge seg mer ut fra markedsforholdene enn det tidligere var mulig med de mindre marginer man da hadde.

Bernt Ingvaldsen: Hvilke manøvreringsmuligheter har man når det gjelder kursene? Hva er kriteriene f.eks. for å benytte denne slingringsmarginen til å redusere vår verdi med f.eks. 2,25? Må det godkjennes av andre, eller hva må bli rent formelt og reelt for å benytte seg av det?

Direktør Getz Wold: Etter det forslag som foreligger, vil det enkelte land stå fritt når det gjelder å bruke denne regelen. En annen ting er at man kan deklarerere som en formell politikk – eller rent faktisk – å følge den eller ikke å gjøre bruk av den fullt ut. Vi hadde tidligere 1 pst. margin, som Norge gjorde bruk av i mindre utstrekning enn i all fall noe land i Europa, inntil den store påkjenning kom før de amerikanske tiltak i august. Da ble jo dollaren presset ned mot det lavere intervensjonspunkt 7,09, hvor Norge var forpliktet til [339] å kjøpe opp det som ble utbudt. Her er et spesielt problem hvis Norge skulle bli medlem av Fellesskapet, fordi de planer man arbeider med, har forutsatt et mindre slingringsmonn mellom medlemslandene, men det er noe som ikke blir aktuelt før senere. Foreløpig vil man stå fritt til å gjøre bruk av de nye marginer, eller ikke, og eventuelt deklarerere at man selv vil ha mindre marginer.

Finansråden sier at dette ikke er et fullstendig svar på spørsmålet om hvilke kriterier skal legges til grunn. Ja, de vil nødvendigvis være de underliggende økonomiske realiteter, de samme vi diskuterer her i dag. Uansett hvilket av disse to alternativene for ny paritet man valgte, kunne man faktisk følge det andre. Den ene prosent som her er avstanden, er jo mye mindre enn 2,4 pst. på begge sider, så man kunne ta en hvilken som helst pariverdi og følge det andre som faktisk kurs. Den kurs som velges vil da være i næringslivets, eksportnæringsens interesse, eller den vil mer tjene hensynet til prisstabiliteten. De nye marginene er store.

Men i den daglige manøvrering vil utbudet komme inn. Vi har siden 15. august hatt et fritt kurssystem. Det er totalt forskjellig fra det vi hadde før, og det har bragt nye erfaringer. I den første tiden gikk påvirkningene ensidig i retning av å bringe kronen oppover. Vi måtte intervensjonere forholdsvis tidlig ut fra at den norske krone var så sterk internasjonalt. Mange mente derfor at kroneverdien ville måtte stige. Senere har det vært perioder med den motsatte bevegelse, og på slutten har det igjen gått i den tidligere retning. Den slags ting vil man være utsatt for i markedet,

og det vil sentralbanken kunne gripe inn overfor hvis den ønsker det. Men den vil ikke ha noen plikt til å gjøre det før kursene når de nye grensene. Vi har samarbeidet fra dag til dag med forretningsbankene i denne perioden, slik at vi i dette samarbeid har oppnådd en faktisk avdemping av kurssvingningene. Stort sett vil man ta sikte på å unngå for store utslag med mindre det er spesielle forhold som skulle tilsi noe annet. F.eks. hvis dollaren er meget svak internasjonalt, skal det vanskelig gjøres å stemme mot dette uten å få en styrtstjø av dollar over seg, og omvendt.

Bernt Ingvaldsen: Så vidt jeg forstår, vil da kursen slingre fritt innenfor disse grensene avhengig av markedet hvis den nasjonale økonomi tilrår dette. Så vil kan vel si at vi vil få en større automatisk tilpasning av kursene. Sett at vi går ned 1 pst., da vil det bero på markedet videre fremover om vår krone blir stående der eller om den beveger seg oppover eller nedover. Så vidt jeg forstår, blir det ikke den faste kursen som vi har hatt tidligere, idet markedet vil påvirke kursen inntil det skjer et eller annet inngrep fra nasjonalbankene. Er det så?

Direktør Getz Wold: Det vil man i og for seg stå fritt overfor. Da vi hadde systemet med 1 pst. margin, som etter den europeiske valutaavtale for øvrig var innskrenket til $\frac{3}{4}$, gjorde vi altså ikke før i begynnelsen av august i år særlig bruk av denne marginen. Vi hadde små svingninger, og det skyldtes at Norges Bank stod til rådighet. Vi kjøpte og solgte stort sett etter bankenes ønske. Et slikt system kan man naturligvis reetablere om man anser det ønskelig, men vi går nå ut av et system med meget store svingninger, og det vil derfor i alle tilfelle være naturlig gradvis å [340] nærme seg større stabilitet etter som vi får erfaringer for hvor store svingningene er internasjonalt. Målet vil vi anse å være å komme frem til mer stabile kurser under normale forhold fordi det er en interesse næringslivet har.

Knut Frydenlund: I likhet med andre som har hatt ordet her, vil jeg gi min tilslutning til den konklusjon Regjeringen er kommet frem til, og som handelsministeren redegjorde for. Men vi hørte også samtidig at flertallet i Norges Bank med fire mot en gikk inn for null-linjen eller m.a.o. å følge England, og jeg vil være interessert i å få høre noe mer om den vurderingen flertallet her gjorde gjeldende. Kunne direktør Getz Wold si noe om det?

Direktør Getz Wold: Det er riktig at flertallet i Norges Banks Direksjon gikk inn for null-linjen. Det er delvis basert på at det tross alt dreier seg om en formell devaluering. Jeg er enig med dem som har sagt at dette fortrinnsvis har psykologiske virkninger. Men det er dog virkninger som kan være betenkelige. Hr. Arvid Johanson nevnte spørsmålet om beregning av virkningene. Vi har foretatt en slik løpende beregning etter de samme prinsipper som handelsministeren nevnte. Situasjonen fredag viser altså at dette innebærer om man vil kalle det en «oppskrivning» av krone eller en «revaluering» på 0,75 pst. Det er altså hva den faktiske kursutvikling inntil da hadde ført til når vi veier med vår import og eksport. Etter de forutsetningene som ligger til grunn for dette, skulle altså den nye kursen

føre til i hvert fall en «devaluering» på 0,2 i forhold til situasjonen i begynnelsen av mai. Om det er lite, så er det i all fall noe. – Nå er det det å si at disse beregningene vel gir et noe overdrevet inntrykk av virkningene. Bl.a. visste man ikke hvor Finland ville havne. Man forutsatte at de ville følge dollaren. Videre er det en gruppe av andre land som kommer inn. Dessuten er eksport av skip holdt utenfor. Det er jo en næring som er i høyeste grad utsatt for internasjonal konkurranse. Hvis man brakte disse forholdene inn, ville den beregnete «devalueringen» bli noe større.

Men det er altså en reell devaluering, med problemer prispolitisk som riktignok er meget små, men som dog går i den prishevende retning.

Viktigere vil jeg nok si det har vært for flertallet i direksjonen at dette også *formelt* er en devaluering, om ikke på samme måte som når et enkelt land devaluerer. Det er mange land med nå, og det en alminnelig justering av kursene. Men det lar seg ikke nekte at fire land her i Europa – fem, om man tar med Finland – kommer i en særstilling. Italia og de skandinaviske land – Sverige, Norge og Danmark – devaluerer med 1 pst. Det er vanskelig å se at de økonomiske forhold i Norge er slik at de motiverer det. Det er klart at vanskene for eksportnæringene er meget store, her som i andre land. Men det er tross alt så at Norge, eventuelt parallelt med Frankrike, inntil i dag har klart seg bedre enn noe annet land i Vest-Europa. Selvfølgelig kan man vise til at vi har et underskott på driftsbalansen. Men det finnes andre land med store underskott, f.eks. Holland, som har foretatt en sterk oppskrivning uten hensyn til det. Reservestillingen og den underliggende stilling for kronen må karakteriseres som relativ sterk.

[341] Men uansett hvordan man ellers vil vurdere dette, tror jeg at det som kanskje til syvende og sist har spilt størst rolle, er at dette er å skyte spurver med kanoner. Det er et veldig drastisk virkemiddel i denne sammenheng å devaluere, selv når man bare gjør det med 1 pst. Jeg ville i og for seg forstå dem som sier at utsiktene for eksportnæringene osv. er så betenkelige nå at vi må ha en devaluering av en viss størrelse, når man først går til et slikt skritt. 1 pst. er marginalt. Ut fra disse synsmåter har vi ikke funnet å ville tilrå det. Men det er klart at andre ting, hensynet til nordisk økonomisk samarbeid osv., kan spille en rolle her.

Johan Østby: Det er åpenbart slik at mens det i enkelte land er regjeringen eller sentralbanken som har fullmakt til å fastsette nye kurser, er det annerledes i andre land. I USA tilligger det Kongressen. Det vil altså ta tid – i beste fall tre uker, så vidt jeg kan skjønne. Hva er så situasjonen i mellomtiden? For å si det konkret: Hva er kursen for dollar fram til Kongressen har fattet sitt vedtak? Vil man i all stillhet eller rent automatisk la den nye kurs fungere, eller vil det være den gamle kursen som gjelder? Og er det da en situasjon som gir rom for spekulasjon fram til den tid?

Statsråd Kleppe: Man har brukt både begrepet sentralverdier og begrepet pariteter. Pariteter viser til forholdet til gull, målt med en ny pris på gull. Sentralverdier er i virkeligheten for alle praktiske formål nøyaktig det samme. Det er i Amerikas tilfelle en politisk beslutning som er truffet av Regjeringen, men ikke

av Kongressen. Det er helt åpenbart at det her er regjeringene som treffer beslutningen, selv om det formelt sett kanskje kan være lagt til sentralbankene. Det er et politisk forum det i realiteten er snakk om, altså 10-gruppen, og det har truffet politiske beslutninger som selvfølgelig vil kunne iverksettes med større eller mindre hastighet. For visse lands vedkommende er det en mer vidløftig prosess enn for andre, men det rokker ikke det minste ved det politiske vedtak som er truffet.

Bernt Ingvaldsen: Jeg beklager å måtte komme tilbake til slike spørsmål som kursen og slingringsmonnet. Kan man få oppgitt begrunnelsen for at man har øket slingringsmonnet? I hvilken hensikt har man gjort det? Skal man bruke det mer enn tidligere? Vil man gå over til en tilpassing av valutaen i større utstrekning enn tidligere?

Statsråd Kleppe: Den viktigste foranledning har vært at en stor del av de kortsiktige kapitalbevegelser vi har opplevd i de siste årene, har vært begrunnet i renteforskjeller mellom de enkelte land. Ved å øke slingringsmonnet kan man fange opp renteforskjellene. Ved å la kursen bevege seg i takt med renteutviklingen kan man motvirke den slags kapitalbevegelser. Dette er ikke noe problem for Norge, med de valutarestriksjoner som vi og en del andre land har, men for land som f.eks. Vest-Tyskland har dette åpenbart vært et problem, og det er hovedmotiveringen for dette tiltak.

[342] Samtidig vil større slingringsmonn innebære at man lettere kan tilpasse seg utviklingen. Man kan si at det vil være en mellomting mellom en flytende situasjon og den mer faste situasjon man hadde før 15. august. Det vil derved kanskje innebære en lettere tilpassing til en ny økonomisk situasjon, og det vil være lettere å oppdage hvilke valutaer som er ute av balanse. Begge disse argumenter har vært brukt når det gjelder dette slingringsmonnet. Men det skal i tilfelle gjelde «midlertidig», som det heter, inntil man får en mer varig ordening under Det internasjonale pengefond.

Erling Petersen: En av grunnene til den videre margin er at vanskeligheten ved Bretton Wood-avtalens praktisering i Valutafondet har vært at kursene har blitt for stive. Når misforholdet har endret seg slik at man måtte ta en devaluering, ble den så kraftig at kursendringen ble stor i forhold til en hvilken som helst rentemargin man kunne holde den andre veien. I dette tilfelle blir det altså mulig å endre renteforskjellene gjennom kursendring.

Det er også et annet spørsmål som her kan komme under debatt, nemlig om man etter å ha utvidet marginene, kan tillate seg å foreta de justeringer som skyldes de fundamentale endringer. Det er de endringer man før hadde anledning til å gjøre i Valutafondet med Valutafondets tillatelse, og det er det forhold vi har hatt ved alle valutakriser. Da kunne disse justeringer gjøres så vidt små at de faller innen variasjonsgrensene, slik at det ikke blir noen øyeblikkelig endring i kursen, men operasjonsmulighetene blir meget større. Ideen har fått stor tilslutning i Europarådet, og det er altså noe som kan komme på tale.

Når det gjelder betydningen av sentralverdiene, må man vel skille mellom sentralverdier og pariteter. Pariteten er noe som skal bestemmes av regjeringene, og som trenger ratifikasjon i alle land. Men den faktiske daglige valutakurs kan være til dels noe ganske annet, nemlig innen en svingeverdi med $2\frac{1}{4}$ pst. begge veier, slik at for vårt vedkommende kan dollaren komme til å gå opp i 6,78, hvis jeg har regnet riktig på siste desimal. I det tilfelle er Norges Bank forpliktet til å selge dollar til hvem som helst som vil kjøpe. Den kan også gå ned til 6,49, hvor Norges Bank er forpliktet til å kjøpe dollar hvis det ikke er andre kjøpere i markedet. Kursen vil altså bli bestemt mellom disse grensene. Hvor Norges Bank vil intervensere, er et spørsmål om en vurdering av den aktuelle situasjon.

Hr. Østby spurte om betydningen av sentralverdien. Den er selve utgangspunktet, og om det tar tid, behøver ikke den i det hele tatt å influere på effekten av avtalen.

Statsråd Kleppe: Den nye kurs for dollar blir effektiv med en gang, men i og med at det vil ta tid å fastsette pariteten gjennom den prosessen som jeg nevnte, at den skal vedtas av Kongressen, vil jeg foreløpig kalle de nye normalverdier som er midtpunktet på svingningsmarginen, for sentralverdien, ikke for pariteten. Pariteten vil man først få i det øyeblikk man har fått det igjennom i Kongressen, men for praktiske formål er sentralverdien faktisk det samme, og den trer i kraft med en gang.

[343] **Bernt Ingvaldsen:** Det blir altså ikke slingring i forhold til gull?

Statsråd Kleppe: Det blir slingring for så vidt som en paritet fastsettes i forhold til gull, og de daglige kurser vil kunne slingre $2\frac{1}{4}$ pst. på hver side i forhold til pariteten. Da vil også dette i praksis være slingringsmonn i forhold til gull. Men i og med at innvekslingen i gull er suspendert og ikke vil bli innført igjen, har dette ingen praktisk betydning. For gull vil ikke være i handelen mellom sentralbankene. Det var et krav som Frankrike visstnok skulle ha fremsatt under forhandlingene med USA at de igjen skulle innføre gullinnveksling, men dette kravet har amerikanerne avvist.

Tor Oftedal: Så vidt jeg har kunnet forstå av denne debatten, eksisterer det ingen andre reelle alternativ for oss enn henholdsvis enten å følge Sverige eller å følge Storbritannia og Frankrike. Jeg har også fått forståelse av at de praktiske virkninger enten man tar det ene eller annet standpunkt, blir svært små. For oss blir det dermed en avveining mellom på den ene side de psykologiske virkninger av ordet devaluering, eller på den annen side virkningen av å bryte ut av et nordisk fellesskap. Vi står overfor spørsmålet om å følge Sverige, men så vidt jeg vet, stod ikke svenskene overfor dette alternativ i «rikmannsklubben». Hva var årsaken til at Sverige insisterte på denne 1 pst. devaluering istedenfor å legge seg på den fransk/britiske linje?

Statsråd Kleppe: Vi har hatt nordiske kontakter før, og svenskene sier at de har lagt vekt på hensynet til de øvrige nordiske land i sin vurdering av den kursen de valgte, slik at de også, da de selv tok stilling til spørsmålet innenfor 10-landsgruppen, har lagt vekt på å finne fram til en felles nordisk linje.

Aase Lionæs: Bare et spørsmål. Når det gjelder slingringsmonnet som man altså har med 2 ¼ pst. hver vei, vil det bety at oppfordringen til valutaspekulasjoner mellom landene vil bli mindre? Vil det være noen bremse på valutaspekulasjonene?

Statsråd Kleppe: Akkurat dette punkt er kanskje ikke det viktigste i denne sammenheng. Et spørsmål som ennå ikke er løst, er konvertibiliteten av dollar, altså i hvilken grad de store dollarbeholdninger vil bli innløst av amerikanerne, og derfor vil kunne overføres. Dette spørsmål er uløst. Hvis man uten videre skulle innføre en alminnelig omvekselbarhet for dollar, ville man antakelig skape kaotiske forhold. Det er de store dollarbeholdningene som er det viktigste virkemiddel i de spekulative bevegelser, og det er et sterkt ønske fra Amerikas side at de skal begrenses. Jeg regner med at det som heretter vil skje av restriksjoner hva angår den side av spørsmålet, i alle fall i en viss grad vil ha den virkning som fru Lionæs var inne på, nemlig begrense de spekulative bevegelsene.

[344] Fung. formann: Kanskje vi som en konklusjon kan si at det forslag som Regjeringen her har nevnt, ikke har vakt noen innsigelser i denne forsamling, men at man fra enkelte talere har henstilt til Regjeringen å ta opp spørsmålet om den danske importavgift til ny vurdering.

Knut Frydenlund: Må jeg få lov å stille et lite spørsmål? Regner Regjeringen med at den utvidede utenrikskomite vil bli innkalt før Stortinget trer sammen igjen den 6. januar?

Statsminister Bratteli: Det er mulig, men umulig å si noe sikkert om det i dag.

Fung. formann: Jeg takker for fremmøtet og erklærer møtet hevet.

Møtet hevet kl. 16.00.